

การวิเคราะห์ปัจจัยบริบททางกายภาพที่มีผลต่อการสร้างทุนทางสังคมภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน

Physical Context Factor Analysis Influences on Social Capital Under Sustainable Development

ภาวิณี เอี่ยมตระกูล¹ จีรวรรณ คล้ายลี² ไอศูรย์ เรืองรัตนอัมพร³ และ सरารัตน์ ฉายพงษ์⁴
Pawinee Iamtrakul, Jirawan Klalee, I-soon Raungratanaamporn, and Sararad Chayphong

บทคัดย่อ

พลวัตของการพัฒนาเมืองในมิติต่างๆ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ทั้งรูปแบบการเดินทาง รูปแบบการอยู่อาศัย ตลอดจนรูปแบบทางสังคม มีผลต่อกลไกของการวางแผนเมือง และปัจจุบันด้วยการขยายตัวของเมือง จึงทำให้พื้นที่ในเขตเมืองขาดพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ดังนั้นการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบททางกายภาพที่มีผลต่อการสร้างทุนทางสังคม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจำนวน 400 กลุ่มตัวอย่าง ในพื้นที่เทศบาลท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี เพื่อสะท้อนปัจจัยเชิงสังคมและแสดง ความแตกต่างของระดับทุนทางสังคม ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงถดถอยโลจิสติกทวินามโดยสามารถจัดกลุ่มของปัจจัยด้านกายภาพ ได้แก่ การกระจายตัวของลักษณะอาคารต่าง ๆ ระยะเวลาให้บริการของสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตามระยะของการเข้าถึงทางถนน ปัจจัยด้านทุนทางสังคมแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) เครือข่ายทางสังคม (2) ความพึงพอใจและความสุข (3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน (4) ความปลอดภัยในชุมชน (5) การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน และ (6) การเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะทางพื้นที่ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน โดยพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทแหล่งงาน ได้แก่ ชุมชนนิคม

¹รองศาสตราจารย์ ดร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และผู้อำนวยการศูนย์แห่งความเป็นเลิศทางวิชาการด้านวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการขนส่งเมือง จังหวัดปทุมธานี

Associate Professor Dr., Faculty of Architecture and Urban Planning, Thammasat University and Director of Center of Excellence in Urban Mobility Research and Innovation, Thammasat University, Pathum Thani Province.

^{2,4}นักวิจัย ศูนย์แห่งความเป็นเลิศทางวิชาการด้านวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการขนส่งเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี

Researcher, Center of Excellence in Urban Mobility Research and Innovation, Thammasat University, Pathum Thani Province.

³ดร. สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

Dr., Institute of Engineering, Suranaree University of Technology, Nakhon Ratchasima Province.

Corresponding author e-mail: iamtrakul@gmail.com

ARTICLE HISTORY: Received 8 July 2021, Revised 18 April 2023, Accepted 22 June 2023

อุตสาหกรรมนวนคร ชุมชนบางซันท์ จะเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกิจกรรมมากมีผลต่อโอกาสในการสร้างทุนทางสังคมประเภทเครือข่าย ในขณะที่พื้นที่ชุมชนรอบมหาวิทยาลัยนั้นเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดทุนทางสังคมประเภทความพึงพอใจและความสุขมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ อันถือเป็นปัจจัยเกื้อหนุนช่วยให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน การวางแผนเมือง

Abstract

The dynamics of urban development in different dimensions affecting changes in the physical environment of the city including travel patterns, urban form, housing and social patterns. Currently, the expansion of urban areas creates less public spaces for social interaction and lack activities that promote participation. This study aims to analyze the physical context influences on social capital. 400 surveys are collected from communities living in Thakhlung Municipality, Pathum Thani. Binomial Logistic Regression is used to analyze the relationship between physical impact and social capital. Study area can be grouped into physical factors such as the distribution of various building and the service of public utilities and facility. Social capital can be classified into 6 factors which are 1) social networks 2) life satisfaction and happiness 3) community ownership 4) community safety 5) trusting neighbors and 6) trusting the community leader. The areas with dense urban activities, e.g., Navanakorn Industrial Estate, Bangkhan municipality, generate social integration more than others. The more activities arranged greatly affects the chances of creating social network capital. The campus community is represented as an area with potential for social capital improvement in term of living satisfaction and happiness more than other areas. This is considered as a supportive factor for future sustainable urban development.

Keywords: *Social capital, Sustainable urban development, Urban planning*

บทนำ

สาระสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำอยู่บนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) (Office of the National Economics and Social Development Board. 2017) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ ประกอบกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) (Arunsrirakote et al. 2016) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้น ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” โดยยึดหลัก

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ดังจะเห็นได้จากการเจริญเติบโตของเมืองที่ผ่านมาแปรผันตามการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและประชากร (Litchfield Whiting Bowne & Associates. 1990) ปรากฏการณ์ดังกล่าวยิ่งส่งผลให้พื้นที่เมืองเกิดแรงดึงดูดประชากรให้เข้ามาสู่พื้นที่แหล่งทุน ประกอบกับแรงผลักดันจากพื้นที่ชนบทที่ขาดแคลนพื้นที่ทำกินหรือประสบปัญหาภัยธรรมชาติด้านต่าง ๆ (Iamtrakul et al. 2023; Iamtrakul and Chayphong. 2023) ดังนั้นเมืองจึงเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการอยู่อาศัยและประกอบอาชีพเพื่อแสวงหา ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งปัจจุบันกระบวนการเป็นเมืองส่งผลให้เมืองมีการขยายตัวจากพื้นที่กรุงเทพมหานครสู่พื้นที่ปริมณฑลโดยรอบ ทำให้จังหวัดปริมณฑลมีความเป็นเมืองมากขึ้นและมีบริบทเป็นพื้นที่ชานเมืองของเมืองหลวงประเทศไทย จังหวัดปทุมธานีถือเป็นหนึ่งในจังหวัดปริมณฑลที่มีแนวโน้มการขยายตัวมากกว่าพื้นที่จังหวัดอื่นๆ (Padon et al. 2022) ส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่ดั้งเดิมในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ถูกแทนที่ด้วยที่อยู่อาศัย แหล่งงาน พื้นที่อุตสาหกรรม รวมถึงพื้นที่พาณิชย์กรรมทั้งขนาดใหญ่และขนาดย่อม รวมถึงบริบทของวิถีชีวิตของคนในพื้นที่เปลี่ยนจากทุ่งรังสิตสู่วิถีคนเมือง จากพลวัตของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองส่งผลให้คนมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปเนื่องจากอิทธิพลของการเจริญเติบโตดังกล่าว (Iamtrakul and Raungratanaamporn. 2015; Iamtrakul et al. 2022)

ดังนั้น หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ในเชิงลึกระหว่างการเจริญเติบโตของเมืองและบริบททางกายภาพในงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษที่ผ่านมายังคงขาดการอธิบายถึงรูปแบบการเกิดทุนทางสังคมที่มีการเชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (Iamtrakul, Ruengratanaumporn, and Klaylee. 2018) ดังจะเห็นได้จากการศึกษาด้านสังคม ที่ผ่านมาที่เป็นเพียงการศึกษาเพื่อพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน โดยมีปัจจัยด้านทุนทางสังคมที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมและเน้นมิติทางด้านสังคมหรือเศรษฐศาสตร์เพียงเท่านั้น (Han. 2015) อาทิ การรวมกลุ่มชุมชน สมาคม เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างทุนในการพัฒนาต่อยอดสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยสาเหตุหลักของการรวมกลุ่มมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านการเงินมากกว่าการสร้างการปฏิสัมพันธ์ทางจิตใจ ซึ่งมักเป็นทุนทางสังคมที่ได้รับความสนใจ นอกจากนี้จากการศึกษาของ World Bank (2001) พบว่าการศึกษาด้านมิติทุนทางสังคมของประเทศไทย มีการศึกษาในมิติด้านกลุ่มและเครือข่ายประชาคม มิติด้านความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ มิติด้านการรวมกลุ่มทางสังคมเข้าร่วมงานสังคมและความขัดแย้งรุนแรง มิติด้านข่าวสารและการสื่อสาร และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง อย่างไรก็ตามนักวิจัยเริ่มให้ความสัมพันธ์ต่อรูปแบบของทุนทางสังคม ในมิติของการสร้างความไว้วางใจ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือความรู้สึกปลอดภัยต่อชุมชนมากยิ่งขึ้น (Azmi and Karim. 2012) โดยได้กำหนดปัจจัยต่าง ๆ เพื่อศึกษาและประมวลผล แต่ทั้งนี้ความซับซ้อนของปัจจัยทางด้านทุนทางสังคมทำให้งานวิจัยหลายผลงานยังคงต้องการหลักฐานเชิงวิชาการเพื่อสามารถอธิบายถึงบริบททางกายภาพที่เกิดขึ้นในเมือง ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายทางสังคมอย่างเด่นชัด (Iamtrakul et al. 2022) และยังไม่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนได้อันเนื่องมาจากปัจจัยในการพัฒนาที่ประกอบไปด้วย 3 มิติ คือ (1) มิติทางด้านสังคม (2) มิติทางด้านเศรษฐศาสตร์ และ (3) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นต้องพัฒนาไปพร้อมกัน อนึ่ง ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงพื้นที่โดยรอบมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับผลกระทบ

ต่อชีวิตประจำวันอย่างมากจากการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ตั้งคูดนักศึกษา บุคลากร และแรงงานเข้ามายังพื้นที่จำนวนมาก ทำให้ในการศึกษานี้ จึงเลือกพื้นที่เทศบาลท่าโขลง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วทั้งมหาวิทยาลัย โรงงานอุตสาหกรรม และตลาด เป็นพื้นที่ศึกษา ถึงบริบททางกายภาพที่มีผลต่อการสร้างทุนทางสังคมในพื้นที่ในบริบทของพื้นที่ชานเมืองประเทศไทย

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาเมืองอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องพิจารณา ปัจจัยต่าง ๆ ที่ซับซ้อนและหลากหลายศาสตร์ ผนวกกับการทำความเข้าใจเชิงลึกในปัจจัยผังเมือง ด้วยการใช้เครื่องมือทางสถิติที่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบริบททางกายภาพ เมือง อันมีผลกระทบต่อทุนทางสังคมที่มีความหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและพื้นฐาน ทางสังคมในแต่ละบริบทที่แตกต่างกันออกไป แนวทางดังกล่าวนอกจากจะสามารถทราบถึงปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและสังคมอันได้รับผลมาจากการพัฒนาเมืองแล้ว ยังสามารถ เพิ่มประสิทธิภาพต่อการประเมินสถานการณ์เชิงลึกของทุนทางสังคมในปัจจุบันได้ ซึ่งนอกจากจะ ทราบถึงปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ อันเนื่องจากการวางแผนและการบริหารจัดการเมืองทางด้านกายภาพแล้ว (Iamtrakul, Ruengratanaumporn, and Klaylee. 2018) ยังส่งผลกระทบต่อทุนทางสังคมโดยเฉพาะ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านผังเมือง ทั้งรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ รูปแบบ และระบบของโครงข่ายถนน รวมถึงรูปแบบการสัญจร เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงความ สัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบริบททางกายภาพเมืองที่มีผลกระทบต่อทุนทางสังคมเพื่อนำมาประยุกต์ ใช้ในการพัฒนาเมืองให้เกิดความยั่งยืนและสามารถนำ องค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนาเมืองได้อย่าง แท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อการสร้างทุนทางสังคมด้วยความ สัมพันธ์เชิงถดถอยโลจิสติกทวินาม (Binomial Logistic Regression)
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อมิติของทุนทางสังคมและ การสร้างระดับของทุนทางสังคม

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ปัจจุบันพื้นที่ศูนย์กลางเมืองมีแนวโน้มในการฟื้นฟูพื้นที่เพื่อสร้างกิจกรรมทางสังคมของเมือง และชุมชนที่มีความหลากหลายมากขึ้น ท่ามกลางการพัฒนาเมืองในโลกกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการ แข่งขันต่อการพัฒนาอย่างมาก ทั้งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบเศรษฐกิจจากโรงงานอุตสาหกรรม ไปสู่ยุคหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม จึงเกิดรูปแบบการกระจายของการพัฒนาจากศูนย์กลางเมืองไป ยังพื้นที่เมืองใหม่ เกิดทางเลือกใหม่ของการลงทุน การท่องเที่ยวและการพัฒนา ซึ่งผลลัพธ์จากการ พัฒนาทำให้ผู้คนได้รับคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้เมืองยังถูกพัฒนาโดยเฉพาะการจัดการทรัพยากร เมืองและสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างโอกาสให้เมืองประสบความสำเร็จในเวทีระดับสากลและเกิดการ เชื่อมโยงในการบริหารเมืองทั้งระดับเมืองและระดับภูมิภาคซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อทิศทางของ การพัฒนา โดย Ingram (1998: 7) กล่าวว่า “รูปแบบของการเมืองการปกครองมีผลต่อการเติบโตของ เมืองขนาดใหญ่ โดยในประเทศที่มีการปกครองแบบรัฐเดี่ยว มีแนวโน้มที่จะเติบโตของกระบวนการ เป็นเมืองรวดเร็วกว่า ในขณะที่รัฐบาลสหพันธรัฐเมืองจะเติบโตช้ากว่า” นอกจากนี้ Sassen (1991)

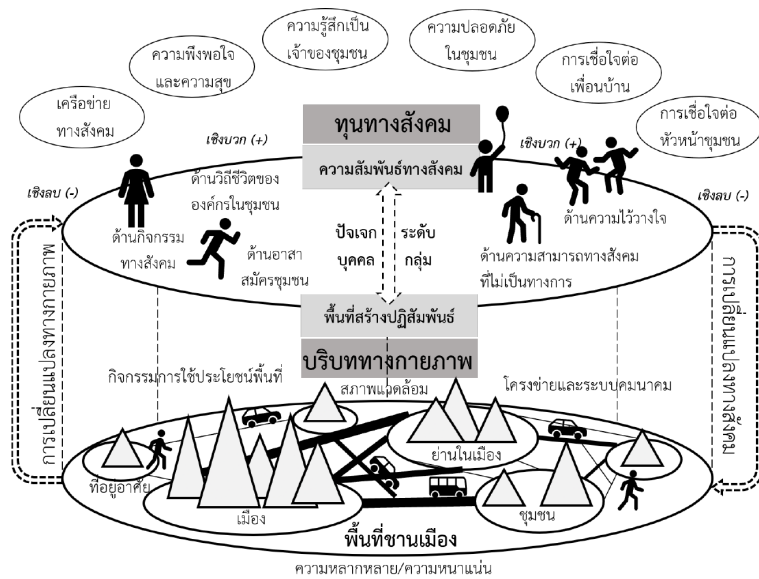
กล่าวว่า “The Modern City as a Global City” คือ เมืองในยุคสมัยใหม่ที่มีบทบาทเป็นเมืองระดับโลกต้องเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในระดับโลก ตลอดจนเป็นแหล่งอ้างอิงการผลิตสินค้าและบริการซึ่งจะเห็นได้ว่าบริษัทในระดับนานาชาติจะเลือกที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เมืองเพื่อที่สามารถเกิดความคล่องตัวของการค้าและการลงทุนที่สะดวกมากขึ้น หนึ่งความต้องการของเมืองในการพัฒนาการบริการที่ดีขึ้น ประกอบกับความต้องการเป็นผู้นำของการพัฒนาเมืองในระดับภูมิภาค จึงทำให้เกิดทางเลือกของการพัฒนาเมืองเพื่อช่วยกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่อื่น ๆ นอกจากนี้ในเมืองใหญ่ทั้งเมืองที่พัฒนาแล้วและเมืองที่กำลังพัฒนาจะมีศูนย์กลางพาณิชยกรรมของเมืองและศูนย์กลางของการปกครอง แต่อาจมีรูปแบบขานเมืองที่แตกต่างกัน โดยอาจมาจากรูปแบบเมืองหลายศูนย์กลาง (Iamtrakul and Chayphong, 2021) ขณะที่เมืองขนาดเล็กมักจะมีศูนย์กลางเมืองเพียงแห่งเดียวอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ด้วยการพัฒนาเมืองจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างช่องทางของโครงข่ายเพื่อกระจายสินค้าและบริการซึ่งบูรณาการร่วมกับการพัฒนาเมืองร่วมสมัยที่มีอยู่ โดยเฉพาะในกรณีของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน จึงมีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยและสถานที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ โดยระยะห่างจากที่อยู่อาศัยถึงสถานที่ต่าง ๆ สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ระยะ ได้แก่ (1) ขอบเขตของที่อยู่อาศัย (2) ขอบเขตของชุมชน (3) ขอบเขตของย่านในเมือง และ (4) ขอบเขตของเมือง โดยในแต่ละขอบเขตจะกำหนดการให้บริการที่จำเป็นและเหมาะสมในแต่ละขอบเขตนั้น โดยจากการศึกษาของ Leyden (2003) พบว่า ความแตกต่างของชุมชนที่มีรูปแบบการเดินเท้ามากกว่าส่งผลต่อระดับทุนทางสังคม Wood (2007) กล่าวว่า ชุมชนที่มีการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดกิจกรรมและส่งผลดีต่อสุขภาพและเอื้อให้เกิดทุนทางสังคมไม่ว่าจะเป็นชุมชนที่เอื้อต่อการเดินเท้า ชุมชนที่มีกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ พบว่า ชุมชนขานเมืองลักษณะชุมชนเดียวมีระดับทุนทางสังคมไม่สูงมากนัก และ Davis (2009) ชุมชนที่เอื้อให้เกิดการเดินเท้ามีโอกาสสร้างระดับการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนและเพิ่มโอกาสในการเกิดทุนทางสังคมมากกว่า

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทุนทางสังคมมีขอบเขตอย่างกว้างขวาง หากสืบค้นไปยังรากฐานของความคิดดังกล่าว Bourdieu (1986) ได้นิยามทุนทางสังคมว่า เป็นการรวมของทรัพยากร (สถาบัน องค์กร และบุคคล) ทั้งที่เป็นจริงและมีศักยภาพซึ่งเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มั่นคง มีความสัมพันธ์และยอมรับซึ่งกันและกัน จากนั้นนักคิดที่ได้รับการอ้างอิงกันมากในการศึกษาทุนทางสังคมคือ Coleman (1990) ซึ่งนิยามทุนทางสังคมโดยใช้เกณฑ์ความหลากหลายของหน่วยทางสังคมอันมีองค์ประกอบรวมสองประการคือ มิติด้านโครงสร้างสังคม และมิติด้านการเอื้อหรือหนุนเสริมให้เกิดการกระทำ โดยผู้กระทำทั้งจากตัวบุคคลและจากองค์กร อย่างไรก็ตาม คำนิยามของ Coleman มีความคลุมเครือระหว่างสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของทุนทางสังคมกับกลไกที่ทำให้เกิดทุนทางสังคม ขณะที่ Lin (2001) ระบุว่า ทุนทางสังคมเป็นการลงทุนด้านความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งผู้ลงทุนคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ผลลัพธ์ของแนวคิดดังกล่าวที่ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นแนวทางให้กับองค์กรระดับนานาชาติไปเผยแพร่ คือ งานวิจัยของ Putnam, Leonardi, and Nonetti (1993) ได้นิยามทุนทางสังคมว่า เป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ (Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคมด้วยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน Putnam ได้แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อถือศรัทธาเป็นกลไกในการเกื้อหนุนให้ระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชาวบ้านอย่างราบรื่น ทั้งนี้แนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam, Leonardi, and Nonetti

(1993) จะพิจารณาองค์ประกอบด้านความเชื่อถือไว้ใจกัน บรรทัดฐาน และเครือข่ายทางสังคมเป็นองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ โดยยากที่จะจำแนกด้วยองค์ประกอบใดเกิดก่อนเกิดหลัง อันมีมุมมองหลักในการศึกษาสองมุมมอง ประกอบด้วย

มุมมองที่หนึ่ง: เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคลเป็นการศึกษาที่เน้นการใช้ทุนทางสังคมโดยตัวบุคคล คำถามของมุมมองนี้ได้แก่ ปัจเจกบุคคลเข้าถึงและใช้ทรัพยากรที่อยู่ในเครือข่ายสังคมเพื่อได้รับผลตอบแทนในการกระทำอย่างไร เช่น การได้งานใหม่ที่ดีขึ้น ดังนั้นในระดับความสัมพันธ์ทุนทางสังคมจึงมีลักษณะคล้ายกับทุนมนุษย์ (Human Capital) ด้วยเหตุที่ว่าการลงทุนเช่นนั้นสามารถดำเนินการโดยตัวบุคคลซึ่งคาดหวังผลที่จะได้รับกลับมาในรูปผลประโยชน์หรือกำไรแก่บุคคลนั้น ถึงกระนั้นผลรวมของสิ่งตอบแทนที่บุคคลแต่ละคนได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยเช่นกัน ดังนั้นจุดเน้นในการวิเคราะห์ของมุมมองนี้จึงประกอบด้วย (1) วิธีการที่บุคคลลงทุนในความสัมพันธ์ทางสังคม และ (2) วิธีการ ที่บุคคลใช้ในการนำทรัพยากรที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์มาใช้เพื่อให้ได้ผลตอบแทน (Lin and Bian. 1991; Portes and Sensenbrenner. 1993)

มุมมองที่สอง: เน้นการศึกษาทุนทางสังคมระดับกลุ่มซึ่งการศึกษาจะเน้นในเรื่อง (1) วิธีการและกระบวนการที่กลุ่มพัฒนาและรักษาทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นทรัพย์สินร่วมของกลุ่ม (2) กระบวนการที่ทรัพย์สินร่วมดังกล่าวสร้างและขยายโอกาสให้กับสมาชิกกลุ่ม โดยมุมมองนี้สะท้อนในงานของ Putnam, Leonardi, and Nonetti (1993) อย่างชัดเจน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความแน่นแฟ้นของความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายสามารถรักษาและก่อให้เกิดความสำเร็จของกลุ่ม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงวิธีการและกระบวนการที่เป็นบรรทัดฐาน ความไว้วางใจ การแทรกแซงทางสังคม และอำนาจหน้าที่ของกลุ่ม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลิตและการดำรงรักษาทรัพย์สินร่วมของกลุ่มแม้ว่ามุมมองในการศึกษาทั้งสองมุมมองจะเน้นหน่วยในการวิเคราะห์ต่างกัน แต่ทั้งสองมุมมองยอมรับร่วมกันว่าปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายสังคมเป็นพลังในการทำให้ทุนทางสังคมดำรงรักษาและสร้างความสำเร็จให้กับกลุ่มได้ Lin (2001) ได้เสนอแนวทางในการประเมินทุนทางสังคม โดยใช้ตัวแปรหลัก 3 ตัวแปร คือ ทรัพยากรที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างสังคม การเข้าถึงทรัพยากร และการใช้ทรัพยากร ดังนั้นจุดมุ่งหมายของทุนทางสังคม คือ การสร้างความสัมพันธ์ทั้งระดับบุคคลและองค์กรให้เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่าชุมชนใดมีทุนทางสังคมที่น้อยย่อมหมายถึงความเป็นชุมชนน้อยตามไปด้วย เนื่องจากคนในชุมชนขาดความคุ้นเคย และการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเป็นการยากในการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนหรือแม้แต่การช่วยเหลือกันในละแวกบ้าน รวมไปถึงสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันย่อมปฏิเสธการเกิดทุนทางสังคม นอกจากนี้แล้วยังพบความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับสุขภาพที่ดีอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีกล่าวถึงหลักการเชิงปริมาณ โดยได้จัดทำเป็นดัชนีวัดทุนทางสังคมขึ้นมา 5 องค์ประกอบ Putnam, Leonardi, and Nonetti (1993) ได้แก่ (1) องค์ประกอบด้านวิถีชีวิตขององค์กรในชุมชน (2) องค์ประกอบด้านกิจกรรมทางสังคม (3) องค์ประกอบด้านอาสาสมัครชุมชน (4) องค์ประกอบด้านความสามารถทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ และ (5) องค์ประกอบด้านความไว้วางใจ ผู้เขียนจะนำไปปรับให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ชานเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

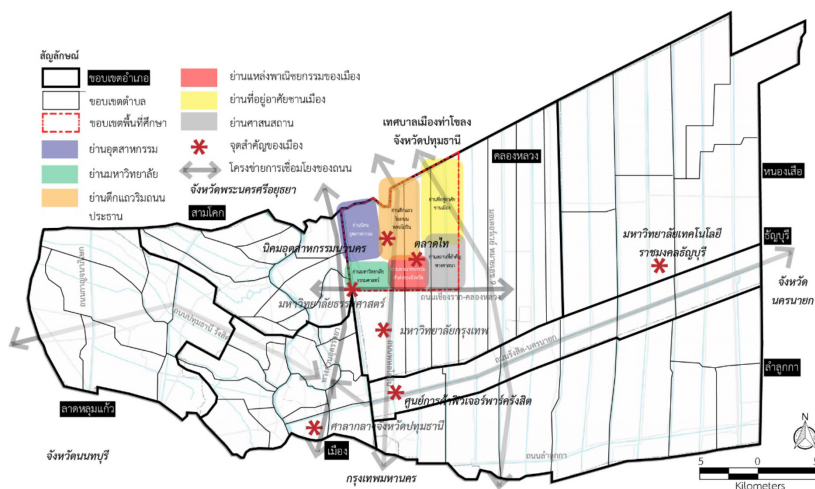

ภาพที่ 1 รูปภาพรวมกรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้มุ่งเน้นที่การศึกษาปัจจัยทางกายภาพเมืองที่ส่งผลกระทบต่อ การสร้างทุนทางสังคม โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 พื้นที่ศึกษา: เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี

ทำการคัดเลือกโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้วิธีการคำนวณหาขนาดประชากรด้วยการใช้สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) จากจำนวนประชากรทั้งหมด 77,243 คน พ.ศ. 2563 ซึ่งพิจารณาขนาดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (ร้อยละ 5) นำมาสู่จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเท่ากับ 400 กลุ่มตัวอย่าง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย 2 กลุ่มข้อมูลหลัก มีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลปัจจัยทุนทางสังคม ประกอบด้วย 6 มิติ คือ (1) เครือข่ายทางสังคม (2) ความพึงพอใจและความสุข (3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน (4) ความปลอดภัยในชุมชน (5) การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน (6) การเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านทุนทางสังคม ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire Survey) ซึ่งทำการแบ่งพื้นที่ศึกษาออกเป็น 6 รูปแบบหลัก เพื่อการกระจายจำนวนแบบสอบถาม ได้แก่ พื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ที่อยู่อาศัยที่มีความหนาแน่นปานกลาง พื้นที่พาณิชย์กรรม พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่สถานศึกษา และพื้นที่ศาสนสถาน โดยได้จำแนกพื้นที่ออกเป็น 68 กริด ที่มีขนาดพื้นที่ต่อกริดเท่ากับ $1,000 \times 1,000$ ตารางเมตร

ข้อมูลปัจจัยทางกายภาพ ประกอบด้วย 10 ปัจจัย (1) การกระจุกตัวของสถาบันศาสนา (2) การกระจุกตัวของแหล่งพาณิชย์กรรม (3) การกระจุกตัวของสถาบันการศึกษา (4) การกระจุกตัวของอาคารอุตสาหกรรม (5) การกระจุกตัวของสถาบันราชการ (6) การกระจุกตัวของการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน (7) การกระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัย (8) ระยะพื้นที่การให้บริการของสถานีอนามัย (9) ระยะพื้นที่การให้บริการของสถานพยาบาล และ (10) ระยะการเข้าถึงด้วยการสัญจรทางถนน ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงสำรวจพื้นที่ที่ประกอบกับการดึงฐานข้อมูลจากแผนที่ที่มีการจัดเก็บ ซึ่งกำหนดค่าปัจจัยรายกริดของแต่ละปัจจัยย่อยปรับใช้เทคนิคการวิเคราะห์ 2 ส่วน คือ

ปัจจัยย่อยที่ 1-7 กำหนดค่าปัจจัยด้วยค่าเฉลี่ยของการกระจุกตัวซึ่งได้คำนวณจากลักษณะการกระจายตัวของอาคารด้วยการคำนวณความหนาแน่นจากการกระจายตัวแบบเคอร์เนล (Kernel Function) ที่ถือเป็นการกระจายตัวที่ไม่เป็นปกติ ในกรณีนี้ได้คำนวณโดยใช้จุดศูนย์กลางอาคารขนาด 100×100 เมตร

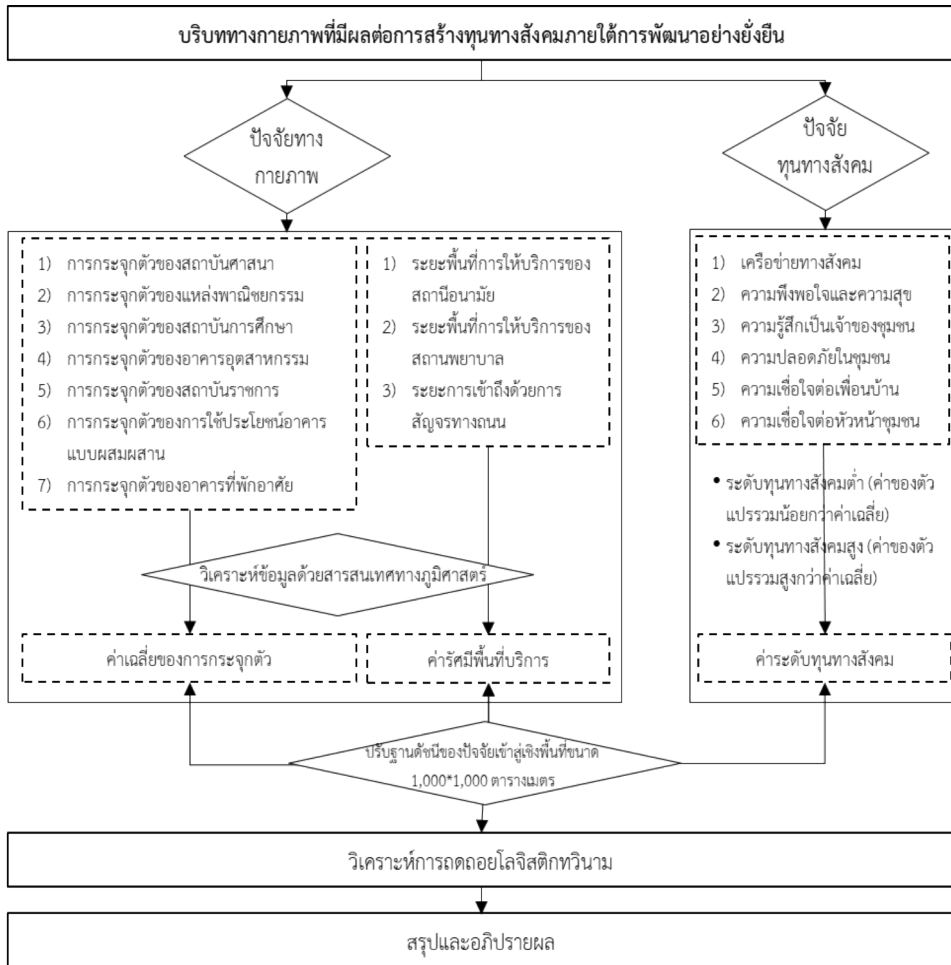
ปัจจัยที่ 8-10 กำหนดค่าปัจจัยด้วยคาร์ตมีการให้บริการตั้งแต่ระยะ 500 เมตร 1,000 เมตร และ 1,500 เมตร

ทั้ง 10 ปัจจัยถูกปรับฐานดัชนีที่ได้ให้อยู่ในรูปแบบ $0.00 - 100.00$ จากนั้นแปลงค่าเข้าสู่กริดพื้นที่เพื่อให้สามารถนำค่าปัจจัยเข้าสู่การพิจารณาในระดับเดียวกันกับข้อมูลปัจจัยทุนทางสังคม เพื่อเตรียมนำปัจจัยทั้งหมดเข้าสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ด้วยลักษณะความหลากหลายของบริบททางกายภาพ ทำให้ในงานวิจัยนี้จึงได้มีกระบวนการในการสังเคราะห์ระดับทุนทางสังคมด้วยค่าดัชนี (Index) ซึ่งเป็นตัวแทนการอธิบายเพื่อทำการวิเคราะห์หาค่ากลางเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย โดยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของตัวอย่าง พฤติกรรมทางสังคม ลักษณะเชิงพื้นที่ต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทุนทางสังคมของพื้นที่ศึกษา โดยในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยใช้ความสัมพันธ์เชิงถดถอยโลจิสติกทวินาม (Binomial Logistic Regression) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยได้จัดกลุ่มของตัวแปรตาม (ทุนทางสังคมในมิติด้านต่าง ๆ) โดยใช้ค่ากลาง (Average) เป็นค่าแบ่งระดับ

ของทุนทางสังคมอย่างง่าย (ตารางที่ 1) เป็นค่าแบ่งเพื่อปรับให้สามารถใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกทวินามได้ สาเหตุที่จำเป็นต้องใช้วิธีวิเคราะห์เช่นนี้เนื่องจากปัจจัยนำเข้าบางปัจจัยนั้นมีการกระจายตัวอย่างไม่เป็นปกติ (Non-normal Distribution) จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการวิเคราะห์ในรูปแบบดังกล่าว โดยทำการจัดกลุ่มของการสร้างระดับทุนทางสังคมออกมาได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ ระดับทุนทางสังคมต่ำ (ค่าของตัวแปรรวมน้อยกว่าค่าเฉลี่ย) และระดับทุนทางสังคมสูง (ค่าของตัวแปรรวมสูงกว่าค่าเฉลี่ย) ดังภาพที่ 3 และตารางที่ 1

ภาพที่ 3 การแบ่งพื้นที่ในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและนำมาใช้เป็นหลักในการพิจารณาปัจจัยทางกายภาพ

ตารางที่ 1: สรุปค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับทุนทางสังคมในแต่ละด้าน

ปัจจัยทุนทางสังคม	ค่าทางสถิติ			
	ค่าต่ำสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าสูงสุด	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1) เครือข่ายทางสังคม	0.00	3.027	3.75	0.97
2) ความพึงพอใจและความสุข	0.00	3.143	4.33	1.01
3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน	0.00	2.958	4.00	0.95
4) ความปลอดภัยในชุมชน	0.00	2.454	3.19	0.78
5) ความเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน	0.00	3.166	4.50	1.00
6) ความเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน	0.00	2.898	4.00	1.00

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกพหุคูณระหว่างตัวแปรทางกายภาพ และมิติของทุนทางสังคม จากการทบทวนวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทุนทางสังคมพิจารณาใน 6 ด้าน ได้แก่ (1) เครือข่ายทางสังคม (2) ความพึงพอใจและความสุข (3) ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน (4) ความปลอดภัยในชุมชน (5) การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน และ (6) การเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน โดยใช้ปัจจัยด้านกายภาพ อันได้แก่ ปัจจัย (1) การกระจุกตัวของสถาบันศาสนา (2) การกระจุกตัวของแหล่งพาณิชย์กรรม (3) การกระจุกตัวของสถาบันการศึกษา (4) การกระจุกตัวของอาคารอุตสาหกรรม (5) การกระจุกตัวของสถาบันราชการ (6) การกระจุกตัวของการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน (7) การกระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัย (8) ระยะเวลาที่การให้บริการของสถานีนอนามัย (9) ระยะเวลาที่การให้บริการของสถานพยาบาล และ (10) ระยะเวลาเข้าถึงด้วยการสัญจรทางถนน โดยทำการวิเคราะห์ด้วยสมการถดถอยโลจิสติกพหุคูณ (Binomial Logistic Regression) (ตารางที่ 2) ผลการวิเคราะห์ผลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางกายภาพและระดับทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ ด้วยผลการวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกพหุคูณ

1.1 เครือข่ายทางสังคม

ระดับของการเกิดทุนทางสังคมในมิติของเครือข่ายทางสังคม พบว่า ประเด็นของเครือข่ายทางสังคมนั้นสามารถจำแนกปัจจัยออกได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก (Positive Variables) และปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบ (Negative Variables) โดยปัจจัยเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อระดับทุนทางสังคมประเภทเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ การกระจุกตัวของแหล่ง พาณิชยกรรม ($\text{Exp}(B) = 1.013$ Sig.0.035) ระยะเวลาให้บริการของสถานีนอนามัย ($\text{Exp}(B) = 1.292$ Sig.0.000) การกระจุกตัวของสถาบันราชการ ($\text{Exp}(B) = 1.146$ Sig.0.00) การเข้าถึงทางถนน ($\text{Exp}(B) = 1.155$ Sig.0.000) ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายทางสังคม จากการวิเคราะห์พบว่า ระยะเวลาของการให้บริการของสถานีนอนามัยนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมเป็น 1.29 เท่าของพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในนอกระยะของการให้บริการ และในด้านการเข้าถึงโดยถนนนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านของเครือข่ายทางสังคมเป็น 1.15 เท่าของพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงทางถนน

ในขณะที่ปัจจัยเชิงลบอันได้แก่ การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.971$ Sig.0.000) การกระจุกตัวของสถาบันการศึกษา ($\text{Exp}(B) = -0.983$ Sig.0.000) ส่งผลเชิงลบต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายทางสังคมซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างวัยของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวัยที่อยู่ในระบบการศึกษากับพื้นที่ชุมชน รวมถึงการขาดการเชื่อมโยงกิจกรรมการมีส่วนร่วมภายในพื้นที่ นอกจากนี้พื้นที่สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นสถานบันการศึกษานานาชาติใหญ่ซึ่งมีนักเรียน/นักศึกษาที่มีภูมิลำเนามาจากหลายจังหวัดส่งผลให้มีการเชื่อมโยงทางเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ค่อนข้างน้อย

1.2 ความพึงพอใจและความสุข

ระดับของการเกิดทุนทางสังคมในมิติของความพึงพอใจและความสุข พบว่า ประเด็นของความพึงพอใจและความสุขนั้นสามารถจำแนกปัจจัยออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก (Positive Variables) และปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบ (Negative Variables) โดยปัจจัยเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อระดับทุนทางสังคมประเภทความพึงพอใจและความสุข ได้แก่ การกระจุกตัวของแหล่งพาณิชย์กรรม ($\text{Exp}(B) = 1.011$ Sig.0.014) ระยะเวลาให้บริการของสถานียพยาบาล ($\text{Exp}(B) = 1.108$ Sig.0.000) ระยะเวลาให้บริการของสถานีอนามัย ($\text{Exp}(B) = 1.045$ Sig.0.003) การกระจุกตัวของสถาบันราชการ ($\text{Exp}(B) = 1.023$ Sig.0.011) ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านความพึงพอใจและความสุข จากการวิเคราะห์พบว่า การให้บริการประเภทพาณิชย์กรรมและสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการนั้นส่งผลเชิงบวกต่อความพึงพอใจและความสุขของกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยระยะของการให้บริการของสถานียพยาบาลนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมเป็น 1.108 เท่าของพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในนอกระยะของการให้บริการ พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของแหล่งพาณิชย์กรรมจะมีโอกาสสร้างความพึงพอใจและความสุขต่อผู้อยู่อาศัยเป็น 1.011 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่นอกการให้บริการของแหล่งพาณิชย์กรรม ในขณะที่ปัจจัยเชิงลบอันได้แก่ การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.968$ Sig.0.000) การกระจุกตัวของการใช้ประโยชน์อาคารประเภทผสมผสาน ($\text{Exp}(B) = -0.91$ Sig.0.000) ซึ่งส่งผลเชิงลบต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านความพึงพอใจและความสุขของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่อย่างมีระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านการเข้าถึงทางถนน ($\text{Exp}(B) = 0.999$ sig.0.952) และการกระจุกตัวของอาคารที่อยู่อาศัย ($\text{Exp}(B) = 1.005$ sig.0.129) นั้นส่งผลทั้งด้านบวกต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทความพึงพอใจและความสุข เนื่องจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจุกตัวของพื้นที่ที่อาจก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม การกระจุกตัวของอาคารประเภทที่อยู่อาศัยนั้นอาจมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของความเป็นส่วนตัว หรือการรวมกลุ่มของเพื่อนบ้านที่ดีอาจส่งผลด้านบวกต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัย ส่งผลให้เกิดทุนทางสังคมนั้นมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มของการใช้ประโยชน์อาคารที่มีความแตกต่างกัน

1.3 ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน

ระดับของการเกิดทุนทางสังคมในมิติของความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน พบว่า ประเด็นของความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนนั้นสามารถจำแนกปัจจัยออกได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก (Positive Variables) และปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบ (Negative Variables) โดยปัจจัยเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ได้แก่ การกระจุกตัวของสถาบันราชการ ($\text{Exp}(B) = 1.041$ sig.0.00) การกระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัย ($\text{Exp}(B) = 1.008$ Sig.0.019) การ

การระจุกตัวของสถานศึกษา ($\text{Exp}(B) = 1.077 \text{ Sig}.0.00$) การเข้าถึงโดยถนน ($\text{Exp}(B) = 1.113 \text{ Sig}.0.00$) ระยะการให้บริการของสถานพยาบาล ($\text{Exp}(B) = 1.098 \text{ Sig}.0.00$) และระยะการให้บริการของสถานีนอนามัย ($\text{Exp}(B) = 1.162 \text{ Sig}.0.00$) ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน จากการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมิติเชิงท้องถิ่น ได้แก่ สถาบันราชการ สถานีนอนามัย ที่พักอาศัย และการเข้าถึงด้วยถนนนั้นส่งผลเชิงบวกต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จากการวิเคราะห์พบว่าระยะของการให้บริการของสถานีนอนามัยนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนเป็น 1.098 เท่าของพื้นที่ที่อยู่นอกระยะของการให้บริการ และในด้านการเข้าถึงโดยถนนนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านของความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนเป็น 1.113 เท่าของพื้นที่ที่ไม่สามารถเข้าถึงทางถนน ในขณะที่ปัจจัยเชิงลบอันได้แก่ การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.979 \text{ Sig}.0.000$) การระจุกตัวของแหล่งพาณิชยกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.975 \text{ Sig}.0.000$) ส่งผลเชิงลบต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ผลจากการวิเคราะห์สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่า ลักษณะการกระจายตัวของอาคารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและอาคารประเภทการให้บริการชุมชน และการรวมกลุ่มของอาคารประเภทที่อยู่อาศัยนั้นส่งผลต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน อย่างไรก็ตาม กลุ่มของอาคารที่มีลักษณะเป็นกิ่งสาธารณะหรือแหล่งงานนั้นส่งผลด้านลบต่อความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน สืบเนื่องจากกิจกรรมของการใช้ประโยชน์ในพื้นที่นั้นคือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่และขนาดย่อมส่งผลให้พื้นที่ที่มีความหลากหลายของผู้คนที่ทำงานในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของเชื้อชาติ และภูมิสำเนา ทำให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนไม่แน่นอนพื้นเหมือนพื้นที่ชุมชนที่มีลักษณะชุมชนดั้งเดิม

1.4 ความปลอดภัยในชุมชน

ระดับของการเกิดทุนทางสังคมในมิติของความปลอดภัยในชุมชน พบว่า ประเด็นของความปลอดภัยนั้นสามารถจำแนกปัจจัยออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก (Positive Variables) และปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบ (Negative Variables) ปัจจัยเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทความปลอดภัยในชุมชนได้แก่ การระจุกตัวของสถาบันการศึกษา ($\text{Exp}(B) = 1.229 \text{ Sig}.0.000$) ระยะการให้บริการของสถานพยาบาล ($\text{Exp}(B) = 1.445 \text{ Sig}.0.000$) การระจุกตัวของที่อยู่อาศัย ($\text{Exp}(B) = 1.010 \text{ Sig}.0.008$) ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านความปลอดภัยในชุมชน จากการวิเคราะห์พบว่า ระยะของการให้บริการของสถานพยาบาลนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมเป็น 1.445 เท่าของพื้นที่ที่อยู่นอกระยะของการให้บริการ และในด้านการระจุกตัวของสถาบันการศึกษาเป็น 1.229 เท่าของพื้นที่ที่อยู่นอกระยะของการให้บริการ ขณะที่ปัจจัยเชิงลบอันได้แก่ การกระจายตัวของแหล่งพาณิชยกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.981 \text{ Sig}.0.000$) การระจุกตัวของการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน ($\text{Exp}(B) = -0.948 \text{ Sig}.0.000$) และการเข้าถึงด้วยถนน ($\text{Exp}(B) = -0.901 \text{ Sig}.0.00$) ส่งผลเชิงลบต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านความปลอดภัยในชุมชน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจายตัวของแหล่งอุตสาหกรรมนั้นส่งผลด้านลบต่อระดับทุนทางสังคมในด้านความปลอดภัยในชุมชนอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ประเด็นดังกล่าวอาจมีสาเหตุมาจากความหลากหลายของการจัดการด้านความปลอดภัยในพื้นที่โรงงาน

1.5 การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน

ระดับของการเกิดทุนทางสังคมในมิติของการเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน พบว่า ประเด็นของการเชื่อใจต่อเพื่อนบ้านนั้นสามารถจำแนกปัจจัยออกได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก (Positive Variables) และปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบ (Negative Variables) ปัจจัยเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทการเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน ได้แก่ การกระจุกตัวของสถานศึกษา ($\text{Exp}(B) = 1.026 \text{ Sig.}0.000$) ระยะเวลาให้บริการของสถานพยาบาล ($\text{Exp}(B) = 1.267 \text{ Sig.}0.000$) และการกระจุกตัวของอาคารประเภทที่อยู่อาศัย ($\text{Exp}(B) = 1.1006 \text{ Sig.}0.041$) ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านการเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน จากการวิเคราะห์พบว่า ระยะเวลาของการให้บริการของสถานพยาบาลนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมเป็น 1.26 เท่าของพื้นที่ที่อยู่นอกระยะเวลาของการให้บริการ และในด้านการกระจายตัวของอาคารประเภทที่อยู่อาศัยนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทความเชื่อใจต่อเพื่อนบ้านเป็น 1.006 เท่าเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัยที่ไม่หนาแน่นมากนัก ขณะที่ปัจจัยเชิงลบอันได้แก่ การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.969 \text{ Sig.}0.000$) การกระจุกตัวของอาคารพาณิชย์กรรม ($\text{Exp}(B) = -0.988 \text{ Sig.}0.000$) ส่งผลเชิงลบต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านการเชื่อใจ ในประเด็นนี้มีเหตุผลที่คล้ายคลึงกับมิติตามความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ซึ่งกิจกรรมเชิงอุตสาหกรรมส่งผลเชิงลบต่อความไว้วางใจเชื่อใจ

1.6 การเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน

ระดับของการเกิดทุนทางสังคมในมิติของการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน พบว่า ประเด็นของการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชนนั้นสามารถจำแนกปัจจัยออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวก (Positive Variables) และปัจจัยที่ส่งผลเชิงลบ (Negative Variables) ปัจจัยเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมประเภทการไว้วางใจเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชนเชิงบวก ได้แก่ การกระจุกตัวของสถาบันศาสนา ($\text{Exp}(B) = 1.304 \text{ Sig.}0.000$) การกระจุกตัวของสถานศึกษา ($\text{Exp}(B) = 1.047 \text{ Sig.}0.000$) ระยะเวลาให้บริการด้านสถานอนามัย ($\text{Exp}(B) = 1.098 \text{ Sig.}0.00$) ปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน เมื่อพิจารณาจากปัจจัยเชิงบวกแล้วพบว่า กลุ่มของอาคารต่าง ๆ ที่มีนัยสำคัญของการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ อาจส่งผลต่อการสร้างความเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชนซึ่งเป็นในฐานะของผู้นำ ในขณะที่การกระจุกตัวของอาคารที่อยู่อาศัยนั้นส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมในการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชนอย่างไม่มีความสำคัญในระดับ 0.05 จากการวิเคราะห์พบว่า การกระจุกตัวของอาคารประเภทสถาบันศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชนเป็น 1.304 เท่าของพื้นที่ที่อยู่นอกระยะเวลาของการให้บริการ การกระจุกตัวของอาคารประเภทสถานศึกษานั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชนเป็น 1.047 เท่าของพื้นที่ที่อยู่นอกระยะเวลาของการให้บริการ ขณะที่ปัจจัยเชิงลบอันได้แก่ การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ($\text{Exp}(B) = -0.977 \text{ Sig.}0.000$) การกระจุกตัวของอาคารพาณิชย์กรรม ($\text{Exp}(B) = -0.991 \text{ Sig.}0.008$) ส่งผลเชิงลบต่อการสร้างทุนทางสังคมในด้านเครือข่ายทางสังคม

สามารถสรุปผลของการวิเคราะห์ตัวแปรเชิงกายภาพและจากการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกทวินาม (Binomial Logistic Regression Model) ระหว่างปัจจัยด้านกายภาพ อันได้แก่ การกระจายตัวของลักษณะอาคารต่าง ๆ ระยะเวลาให้บริการของสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ และ

ระยะของการเข้าถึงทางถนน พบว่า การเปรียบเทียบระหว่างแบบจำลองฐาน (Model 1) และแบบจำลองพยากรณ์ (Predicted Model) แสดงค่าความสามารถในการพยากรณ์แบบจำลองนั้นเพิ่มขึ้น โดยมีความแปรปรวนของปัจจัยนำเข้าที่ส่งผลให้ค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของข้อมูลอยู่ที่ร้อยละ 10 ตารางที่ 2

ตารางที่ 2: การวิเคราะห์สมการถดถอยโลจิสติกพหุนาม ระหว่างปัจจัยทางกายภาพและระดับทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ

ปัจจัยทางกายภาพ	มิติของทุนทางสังคม											
	เครือข่ายทางสังคม		ความพึงพอใจและความสุข		ความรู้สึกเป็นความปลอดภัยเจ้าของชุมชนในชุมชน		การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน		การเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน			
	Exp(B)	Sig.	Exp(B)	Sig.	Exp(B)	Sig.	Exp(B)	Sig.	Exp(B)	Sig.		
การกระจุกตัวของสถาบันศาสนา	1.815	0.948	0.973	0.000	0.969	0.000	0.983	0.000	0.990	0.018	1.304	0.000
การกระจุกตัวของแหล่งพาณิชย์กรรม	1.013	0.035	1.011	0.014	-0.975	0.000	-0.981	0.000	-0.988	0.000	-0.991	0.008
การกระจุกตัวของสถาบันการศึกษา	-0.983	0.000	1.133	0.000	1.077	0.000	1.229	0.000	1.026	0.000	1.047	0.000
การกระจุกตัวของอาคารอุตสาหกรรม	-0.971	0.000	-0.968	0.000	-0.979	0.000	0.997	0.247	-0.969	0.000	-0.977	0.000
การกระจุกตัวของสถาบันราชการ	1.146	0.000	1.023	0.011	1.041	0.000	0.959	0.000	0.994	0.176	0.993	0.104
การกระจุกตัวของการใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน	1.014	0.098	-0.910	0.000	0.953	0.000	-0.948	0.000	0.940	0.000	0.963	0.000
การกระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัย	1.002	0.520	1.005	0.129	1.008	0.019	1.010	0.008	1.006	0.041	1.005	0.117
ระยะการให้บริการของสถานีอนามัย	0.952	0.001	1.045	0.003	1.162	0.000	0.928	0.000	0.914	0.000	1.098	0.000
ระยะการให้บริการของสถานพยาบาล	1.292	0.000	1.108	0.000	1.098	0.000	1.445	0.000	1.267	0.000	0.975	0.303
การเข้าถึงโดยถนน	1.155	0.000	0.999	0.952	1.113	0.000	-0.901	0.000	0.966	0.045	0.906	0.000
ค่าคงที่	-15.807	0.943	1.668	0.007	0.670	0.035	1.001	0.998	1.831	0.002	5.743	0.000

หมายเหตุ:

1. ใช้วิธีการวิเคราะห์ Binomial Logistic Regression แบบ Enter method
2. ค่า Exp(B) หมายถึงค่าความเป็นไปได้ของการเกิดเหตุการณ์ (การสร้างทุนทางสังคม) เปรียบเทียบกับการไม่เกิดการสร้างทุนทางสังคม
3. ระดับนัยสำคัญค่า (p-value) < 0.05

2. การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มปัจจัยทางด้านกายภาพที่มีผลต่อมิติของทุนทางสังคมและการสร้างระดับของทุนทางสังคม

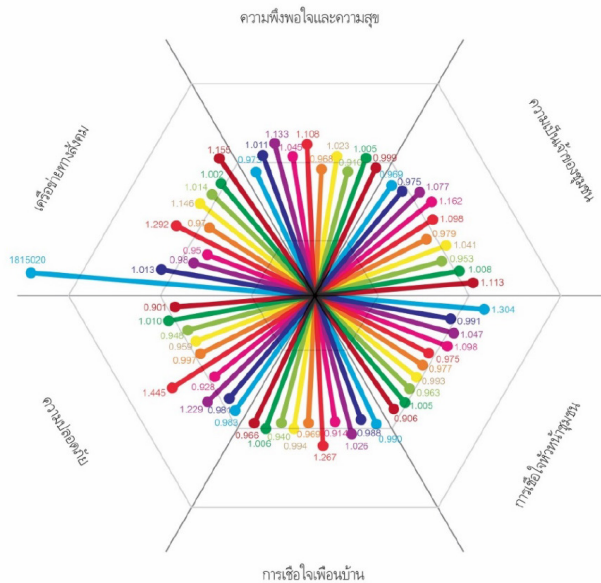
จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเชิงพื้นที่ต่อความเป็นไปได้ในการเกิดทุนทางสังคม โดยพิจารณาจากปัจจัยเชิงกายภาพต่าง ๆ ได้แก่ การกระจุกตัวของอาคารประเภทต่าง ๆ ระยะการเข้าถึงโดยถนน พบว่า ลักษณะทางพื้นที่ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมที่แตกต่างกัน โดยพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทแหล่งงาน ได้แก่ ชุมชนนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ชุมชนบางชัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกิจกรรมมากส่งผลต่อโอกาสในการสร้างทุนทางสังคมประเภทเครือข่าย ในขณะที่พื้นที่ชุมชนบริเวณมหาวิทยาลัยนั้นเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดทุนทางสังคมประเภทความพึงพอใจและความสุขมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ส่วนในด้านความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนนั้น พบว่าพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัยนั้นจะมีโอกาสกระตุ้นให้ผู้อยู่อาศัยนั้นเกิดทุนทางสังคมประเภทความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ตลอดจนด้านการเกิดทุนทางสังคมในด้านของความปลอดภัยนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่ โดยพื้นที่แหล่งพาณิชย์กรรมทั้งขนาดใหญ่และย่อมมีนัยสำคัญต่อความรู้สึกปลอดภัยเนื่องจากพื้นที่ที่มีความพลุกพล่านของผู้คนโดยเฉพาะคนนอกพื้นที่ และจากการวิเคราะห์พบว่าพื้นที่ชุมชนหรือหมู่บ้านจัดสรรบางแห่งในเขตเทศบาลเมืองท่าโขลงนั้นมีโอกาสการเกิดทุนทางสังคมในด้านความปลอดภัยที่ต่ำ รวมถึงในด้านความไว้วางใจต่อเพื่อนบ้าน และหัวหน้าชุมชน ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองท่าโขลงนั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ ยังพบว่า การกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรม และการกระจุกตัวของพื้นที่พาณิชย์กรรม ส่งผลต่อทั้งเครือข่ายทางสังคม ความพึงพอใจและความสุข ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ความปลอดภัยในชุมชน การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน และการเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ทั้ง 6 ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ดังแสดงในภาพที่ 4 ภาพที่ 5 และตารางที่ 3 อันแสดงให้เห็นว่า จากการคาดการณ์ของแบบจำลองพบว่าเครือข่ายทางสังคม มีนัยสำคัญอย่างมากต่อกระบวนการสร้างต้นทุนทางสังคมของชุมชน ดังนั้นการวางแผนและพัฒนาเมืองจำเป็นต้องนำประเด็นดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาเพื่อสร้างที่ยั่งยืนการพัฒนาผ่านการสร้างโอกาสในการเพิ่มทุนทางสังคมอันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนภายในพื้นที่

ตารางที่ 3: เปรียบเทียบค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกพหุนาม ในมิติของทุนทางสังคม

ค่าทางสถิติ	มิติของทุนทางสังคม	มิติของทุนทางสังคม					
		เครือข่ายทางสังคม	ความพึงพอใจและมีความสุข	ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน	ความปลอดภัยในชุมชน	การเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน	การเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน
ความสามารถในการพยากรณ์ (Prediced)	Base Model (Step0)	77.9	75.0	79.4	79.4	76.5	77.9
Ominbus Test of Model Coefficients	**Predicted Model	92.6	92.6	92.0	92.9	92.1	93.1
-2 Log Likelihood	(Chi-Square) Predicted Model	4843.396	4638.403	3588.977	4121.126	4232.794	4425.633
Nagelkerke R Square	**Predicted Model	0.781	0.732	0.642	0.712	0.698	0.734

หมายเหตุ ใช้วิธีการวิเคราะห์ Binomial Logistic Regression แบบ Enter method

** การวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองไม่สามารถคาดการณ์ได้เนื่องจากความแปรปรวนของข้อมูลที่มีสูงมาก หรือปัจจัยนำเข้ามีความเกี่ยวข้องต่อตัวแปรตามที่น้อยมา

ภาพที่ 4 ปัจจัยทุนทางสังคม

ระยะพื้นที่การให้บริการของสถานีอนามัย

การระจุกตัวของสถาบันการศึกษา

การระจุกตัวของสถาบันศาสนา

ระยะการเข้าถึงด้วยการสัญจรทางถนน

การระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัย

การระจุกตัวของอาคารแบบผสมผสาน

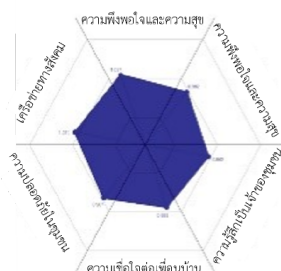
การระจุกตัวของอาคารอุตสาหกรรม

การระจุกตัวของสถาบันราชการ

ระยะพื้นที่การให้บริการของสถานพยาบาล

การระจุกตัวของแหล่งพณิชยกรรม

สัญลักษณ์

- 1. เกรือข่ายทางสังคม
- 2. ความพึงพอใจและความสุข
- 3. ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน
- 4. ความปลอดภัยในชุมชน
- 5. ความเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน
- 6. ความเชื่อใจต่อหัวหน้าชุมชน

- การระจุกตัวของสถาบันศาสนา
- การระจุกตัวของแหล่งพณิชยกรรม
- การระจุกตัวของสถาบันการศึกษา
- ระยะพื้นที่การให้บริการของสถานีอนามัย
- ระยะพื้นที่การให้บริการของสถานพยาบาล
- การระจุกตัวของอาคารอุตสาหกรรม
- การระจุกตัวของสถาบันราชการ
- การระจุกตัวของอาคารใช้ประโยชน์อาคารแบบผสมผสาน
- การระจุกตัวของอาคารที่พักอาศัย
- ระยะการเข้าถึงด้วยการสัญจรทางถนน

ภาพที่ 5 ตัวแปรเชิงกายภาพ

อภิปรายผล

จากการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่แตกต่างกันนั้นส่งผลต่อลักษณะของผู้อยู่อาศัยและความหลากหลายของผู้อยู่อาศัย ผลจากการศึกษาพบว่า ลักษณะของความหลากหลายของผู้อยู่อาศัยนั้นขึ้นอยู่กับสภาพของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่เมืองหรือพื้นที่ชานเมืองล้วนมีความหลากหลายของผู้คนอันเนื่องมาจากการกำหนดกิจกรรมภายในพื้นที่ พื้นที่ชานเมืองนั้นถูกกำหนดให้รองรับการขยายตัวของเมืองโดยเฉพาะแหล่งที่อยู่อาศัย และกิจกรรมเชิงอุตสาหกรรมซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเปราะบางหากมีการจัดการที่ไม่เหมาะสม ซึ่งความหลากหลายและความแน่นของกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการเข้าถึงพื้นที่ พฤติกรรม ทศนคติที่มีต่อความปลอดภัย ทศนคติที่มีต่อเพื่อนบ้านและผู้นำชุมชนการเข้าใช้พื้นที่ต่าง ๆ จุดประสงค์ของการเข้าใช้พื้นที่ การรวมกลุ่มหรือการเกาะกลุ่มของตัวอาคารซึ่งเป็นกลุ่มปัจจัยที่บ่งชี้ความแตกต่างของพฤติกรรม การรวมกลุ่ม แม้ว่ากลุ่มชุมชนนั้นจะอยู่ในเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเดียวกัน ทำให้เห็นได้ว่า แม้ว่าจะมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาในเชิงพื้นที่ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น กฎกระทรวงกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงการให้บริการระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการจะมีการบังคับใช้ ก็ยังเกิดความหลากหลายในทศนคติของสภาพความเป็นอยู่ สุขภาพ ปฏิสัมพันธ์ในชุมชนที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดข้อสังเกตถึงความไม่ทั่วถึงหรือความไม่เท่าเทียมกันของการพัฒนาในเชิงของการปฏิบัติจริง และเห็นได้ชัดเมื่อทำการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างลักษณะเชิงพื้นที่และลักษณะเชิงสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทุนทางสังคม โดยจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงถดถอยโลจิสติกทวินาม พบว่า ความเชื่อใจต่อเพื่อนบ้าน เป็นปัจจัยที่ถูกให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Azmi and Karim (2012) ที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ต่อรูปแบบของทุนทางสังคม ในมิติของการสร้างความไว้วางใจ การสร้างเครือข่ายทางสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือความรู้สึกปลอดภัย ในส่วนของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มปัจจัยทางด้านกายภาพที่มีต่อการสร้างระดับของทุนทางสังคม พบว่า ลักษณะทางพื้นที่ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการสร้างทุนทางสังคมที่ต่างกัน โดยพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทแหล่งงาน ได้แก่ ชุมชนนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ชุมชนบางขันธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มกิจกรรมมากส่งผลต่อโอกาสในการสร้างทุนทางสังคมประเภทเครือข่าย แต่ยังคงมีอุปสรรคในด้านของความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของของชุมชน อันเนื่องมาจากความหลากหลายของผู้คนภายในพื้นที่ ทำให้เครือข่ายที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะของเครือข่ายเฉพาะตามภูมิลำเนามากกว่าเครือข่ายที่มีการผสมผสานความหลากหลายของผู้คนจากแหล่งที่มา ในขณะที่พื้นที่ชุมชนบริเวณมหาวิทยาลัยนั้นเป็นพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดทุนทางสังคมประเภทความพึงพอใจและความสุขมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สามารถรองรับความต้องการของผู้คนในพื้นที่ชุมชนบริเวณมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้คนเข้ามาทำกิจกรรมและสร้างปฏิสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา Davis (2009) และ Wood (2007) ที่ให้เห็นความสำคัญของการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างระดับการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนอันมีนัยสำคัญต่อการเพิ่มโอกาสในการเกิดทุนทางสังคม

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเชิงพื้นที่ที่ส่งผลต่อระดับทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ ด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มปัจจัยทางด้านกายภาพที่มีต่อการสร้างระดับของทุนทางสังคม มีข้อค้นพบ ดังนี้

1) ข้อค้นพบจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ในมิติของการสร้างทุนทางสังคมในประเภทของการผสมผสานประโยชน์ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น การรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย ความพึงพอใจและความสุข สิ่งที่มีส่วนช่วยในการสร้างและยกระดับทุนทางสังคมในมิติดังกล่าวนั้นจะเป็นการใช้ประโยชน์อาคารที่มีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการในด้านธุรกรรม การให้บริการทางสังคมในด้านต่าง ๆ

2) ในขณะที่การกระจายตัวของอาคารต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคม อันได้แก่ สถาบันศาสนา สถานศึกษา นั้นจะส่งผลต่อการสร้างความไว้วางใจแก่ผู้นำชุมชนหรือหัวหน้าชุมชน โดยที่นายของผู้นำชุมชนหรือหัวหน้าชุมชนซึ่งอาจครอบคลุมถึงผู้ที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ซึ่งอาจจะไม่ใช่คนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นก็ได้

3) ด้วยบริบทพื้นที่ชานเมืองซึ่งพื้นที่กิจกรรมบางส่วนยังคงความเป็นละแวกบ้านในเขตที่อยู่อาศัยส่งผลให้การรวมกลุ่มของอาคารประเภทที่อยู่อาศัยส่งผลเชิงบวกในการสร้างทุนทางสังคมระหว่างเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตามบริบทพื้นที่ ชานเมืองในพื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวจากพื้นที่เมืองหลวงส่งผลให้พื้นที่ที่มีความหลากหลายของกิจกรรมการใช้ประโยชน์ซึ่งกิจกรรมบางประเภท อาทิ โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งมักถูกจัดสรรไปยังพื้นที่ชานเมืองอาจส่งผลกระทบต่อทุนทางสังคมบางประการ ดังจะเห็นได้ว่า การสร้างทุนทางสังคมในมิติต่าง ๆ นั้นมีความหลากหลายอันได้รับอิทธิพลจากปัจจัยการใช้ประโยชน์อาคารประเภทต่าง ๆ ซึ่งหากมีรูปแบบการใช้ประโยชน์อาคารที่มีความหลากหลายในพื้นที่ โอกาสในการสร้างทุนทางสังคมจะมีโอกาสเกิดขึ้นสูงตามไปด้วย

4) ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาได้ให้ข้อมูลสำหรับการต่อยอดในการวิจัยในประเด็นของต้นทุนทางสังคมและการมีสุขภาพที่ดี เนื่องจาก พบว่า การมีต้นทุนทางสังคมที่ดีมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดี โดยหากพิจารณาตามอิทธิพลของปัจจัยทางด้านสุขภาพที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ในส่วนของพฤติกรรมส่วนบุคคลและการอยู่อาศัยจะมีผลทั้งส่งเสริมหรือบั่นทอนสุขภาพ โดยจะสะท้อนให้เห็นรูปแบบความสัมพันธ์และประเพณีปฏิบัติที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงสังคมและชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาภาพรวมของกรอบการพิจารณาทางผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทั้งในเชิงสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะภายใต้เงื่อนไขของเศรษฐกิจที่จะส่งผลกระทบต่อปัจจัยบริบททางกายภาพทั้งหมด

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยโครงการ “การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน” สัญญาเลขที่ MRG5380 และดำเนินกิจกรรมภายใต้ศูนย์แห่งความเป็นเลิศทางวิชาการด้านวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการขนส่งเมือง (Center of Excellence in Urban Mobility Research and Innovation) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- Aroonsrimorakot, S., & Vajaradul, Y. (2016). UN Sustainable Development Goals: 17 Aspects for Future World. *Interdisciplinary Research Review*, 11(3): 1–7.
- Azmi, D. I., & Karim, H. A. (2012). Implications of Walkability Towards Promoting Sustainable Urban Neighbourhood. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 50: 204–213.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. (pp. 241-258). New York: Greenwood.
- Coleman J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.
- Davis, A. (2009). *The Importance of Walkable Communities*. Retrieved June 15, 2021, from <https://travelwest.info/app/uploads/2020/05/11-the-importance-of-walkable-communities.pdf>.
- Han, S. (2015). Social Capital and Subjective Happiness: Which Contexts Matter?. *Journal of Happiness Studies*, 16: 241–255.
- Iamtrakul, P., & Chayphong, S. (2021). The Perception of Pathumthani Residents Toward Its Environmental Quality, Suburban Area of Thailand. *Geographica Pannonica*, 25(2): 136-148.
- Iamtrakul, P., & Chayphong, S. (2023). Factors Affecting the Development of A Healthy City in Suburban Areas, Thailand. *Journal of Urban Management*, 12(3): 208-220.
- Iamtrakul, P., & Raungratanaamporn, I. (2015). Sustainable Campus Town Development in Suburban Area of Bangkok, Thailand. *International Journal of Building, Urban, Interior and Landscape Technology (BUILT)*, 6: 39-51.
- Iamtrakul, P., Chayphong, S., & Lo, A.Y.W. (2022). Exploring the Contribution of Social and Economic Status Factors (SES) to the Development of Learning Cities (LC). *Sustainability*, 14(19): 12685.
- Iamtrakul, P., Chayphong, S., & Raungratanaamporn, I. (2022). Exploring Different Level of Citizens' Participation on Learning City Building. *ICUE 2022 on Energy, Environment, and Climate Change*, October 26 to 28 2022, Pattaya City, Thailand.
- Iamtrakul, P., Chayphong, S., Pittipol, K., Yoshitsugu, H., Boonserm, K., & Yuji, I. (2023). Exploring the Spatial Effects of Built Environment on Quality of Life Related Transportation by Integrating GIS and Deep Learning Approaches. *Sustainability*, 15(3): 2785.
- Iamtrakul, P., Raungratanaamporn, I., & Klaylee, J. (2018). The Impact of Urban Development on Social Capital in Urban Fringe Area of Bangkok, Thailand. *Lowland Technology International (LTI) journal*, 20(3): 341-350.

- Ingram, G. K. (1998). Patterns of Metropolitan Development: What Have We Learned. **Urban Studie**. 35(7): 1019-1035.
- Leyden, K. M. (2003). Social Capital and the Built Environment: the Importance of Walkable Neighborhoods. **American Journal of Public Health**. 93(9): 1546–1551.
- Lin, N. (2001). **Social Capital: A Theory of Social Structure and Action**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lin, N., & Bian, Y. (1991). Getting Ahead in Urban China. **American Journal of Sociology**. 97(3): 657-688.
- Litchfield Whiting Bowne and Associates. (1990). **Greater Bangkok Plan**. 2nd ed. Bangkok: Department of town and Country Planning.
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2017). **Nation Plan 20 Years (2017-2036) Bangkok**. Retrieved June 15, 2021, from <http://www.thaigov.go.th/>.
- Padon, A., lamtrakul, P., Jintamethasawat, R., & Klaylee, J. (2022). Spatial Multicriteria Evaluation for Future Urban Growth in Bangkok Metropolitan Region: BMR. **ICUE 2022 on Energy, Environment, and Climate Change**, October 26 to 28 2022, Pattaya City, Thailand,
- Portes, A., & Sensenbrenner, J. (1993). Embeddedness and Immigration: Notes on the Social Determinants of Economic Action. **American Journal of Sociology**. 98(6): 1320-1350.
- Putnam, R., Leonardi, R., & Nonetti, R. (1993). **Making Democracy Work: Civic Tradition in Modern Italy**. Princeton. New Jersey: Princeton University Press.
- Sassen, S. (1991). **The Global City: New York, London, Tokyo**. Princeton: Princeton University Press.
- Wood, L., Shannon, T., Bulsara, M., Pikora, T., McCormack, G., & Giles-Corti, B. (2007). The Anatomy of the Safe and Social Suburb: an Exploratory Study of the Built Environment, Social Capital and Residents' Perceptions of Safety. **Health Place**. 14(1): 15-31.
- World Bank. (2001). **World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty**. New York: Oxford. University Press.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd ed. New York: Harper and Row.